

УДК 378. 1.011.31”20/21”

О. М. Кобрій

**ТЕХНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ
ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРОТЯГОМ ДРУГОЇ
ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.**

Безперервний процес становлення фахівця, який супроводжується його навчанням, розвитком і вихованням, дозволяє реалізувати право кожної людини постійно вдосконалювати свої професійні можливості. Відтак упровадження у вузівську практику змісту педагогічних дисциплін пов'язане з використанням різних технологій та зумовлене інноваційними процесами в освіті.

Технологічні особливості впровадження змісту педагогічних дисциплін педагоги розкривають у зв'язку з демократизацією педагогічного процесу і забезпеченням статусу суб'єкта (О. Вишневський), логікою становлення суб'єкта професійної діяльності та стандартизацією змісту вищої освіти (І. Зязюн), у контексті Болонського процесу (О. Солдатенко), стосовно кредитно-модульної системи навчання (А. Фурман) та ін. Однак, сьогодні не достатньо виявлені технологічні особливості реалізації змісту педагогічних дисциплін в історичному аспекті.

Мета статті – розкрити сутність різних технологій реалізації змісту педагогічних дисциплін та особливості їх упровадження у вузівську практику протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Безперечно, авторитарні умови і командний тиск руйнують творчу і духовну сферу людини та ведуть до її деградації, а демократизація є базовим процесом, який відкриває простір для низки прогресивних змін у системі освіти, формуванні її змісту, є категоричною передумовою вивільнення творчого потенціалу особистості, без чого її розвиток неможливий.

Такі зміни вчені-педагоги пов'язують зі стандартизацією змісту вищої освіти. „Поява державних стандартів загальної, середньої спеціальної і вузівської освіти, – зазначає І. Зязюн, – формує ситуацію суміщення дослідницької домінанти у вивченні системи неперервної педагогічної підготовки у напрямку способів збільшення міри суб'єктності майбутніх спеціалістів у процесі свого саморозвитку, а також вивчення процесів саморегуляції в системі професійного становлення і пошуку інноваційних технологій підготовки” [1].

Історичні аспекти педагогічної технології розкриті І. Дичківською [2, 58 – 64]. Визначені нею періоди (1940 – 1950 рр., середина 50-х – 60-і рр. ХХ ст., 70-і рр. ХХ ст., 80-і рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.) висвітлюють факти впровадження у навчальний процес технічних засобів навчання, видання часописів щодо технологій навчання, створення персональних

комп'ютерів, можливості програмування, обґрунтування ідеї програмованого навчання тощо. Історія української педагогіки протягом другої половини ХХ ст. втілювала ідеї реалізації індивідуального підходу до організації педагогічного процесу, необхідності різнопланового вивчення особистості, здійснення індивідуальних програм навчання, передбачення результатів урахування індивідуальних особливостей. До цього спонукали досягнення американської педагогіки (система Д. Дьюї) та європейської системи навчання (П. Блонський, М. Монтесорі, Ж. Піаже, Р. Штайнер і ін.).

Ще у 50-х – 60-х рр. ХХ ст. педагоги усвідомлювали значущість індивідуального підходу до організації навчання і виховання учнів та студентів шляхом включення їх у самостійну роботу: Р. Лемберг, І. Огородников, І. Мирний, О. Соколова, Н. Шумило. Предметом уваги багатьох педагогів були активність і самостійність особистості (І. Родак, М. Данілов, М. Сазонова, Р. Срода, Л. Пименова). Таким чином, уже тоді йшлося про *технологію індивідуалізованого навчання*.

Саме у 60-х – 70-х рр. ХХ ст. педагогами Б. Єсіповим, І. Лернером, М. Скаткіним було запропоновані способи доведення, узагальнення, аналізу фактів, що передбачають творчі та пошукові методи навчальної діяльності, проблемні завдання, що забезпечують умови для обмірковування фактів, їх осмислення, обґрунтування гіпотез, сумнівів. Методи, які дають широкий простір для фантазії, інтуїтивних здогадок, оригінального розв'язання ситуації і передбачають повну самостійність у роботі, найбільше сприяють розвиткові творчої уяви, аналітичного мислення, вольових якостей та ін. Вони дали поштовх для поширення *дослідницької технології*.

Наприкінці 70-х – 80-х рр. ХХ ст. активно публікуються праці, присвячені організації самонавчання дітей та молоді (П. Підкасистого, В. Сарієнко та ін.), а також твори з метою організації успішної самопідготовки вчителів (М. Ржецького, Б. Коротяєва та ін.). Усе це свідчило про демократичні настрої в середовищі окремих педагогів, однак можливості самостійної діяльності розкривалися у тісному переплетенні з ідеологізацією педагогічного процесу.

У цей період значного поширення одержала *технологія групової навчальної діяльності*, оскільки було виявлено недоліки фронтальної та індивідуальної діяльності, які вдало компенсуються груповою (Ю. Бабанський, І. Лернер та ін.), і в середовищі педагогів активно обговорюються питання організації роботи в парах та групах (П. Підкасистий, В. Сарієнко та ін.). У зв'язку з таким навчанням відбувається зміна функцій як педагога, так і студента: педагог стає не стільки джерелом потрібної інформації, скільки організатором навчальної діяльності студента.

Зміна функцій учасників педагогічного процесу була характерною для *технології колективних творчих справ*, яка поширилася серед педагогів наприкінці 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. завдяки творчості

І. Іванова. Звісно, вона приваблювала вчителів можливостями міжособистісного спілкування, організаторської діяльності.

У другій половині 80-х рр. ХХ ст. виникла *технологія співпраці учасників педагогічного процесу* (або партнерська технологія). Вона була зорієнтована, звісно, на засвоєння техніки спілкування, управління навчально-виховним процесом, саморегуляції. У зв'язку з масовим розповсюдженням демократичних процесів у освіті наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. активізувався вибір особистісно зорієнтованих способів навчання (в межах *особистісно орієнтованої технології*, яку активно розробляли І. Бех, М. Чобітько та ін.). Якщо партнерська технологія передбачає увагу учасників педагогічного процесу як до предмета вивчення, так і до становлення особистості, її розвинутості і вихованості, то особистісно орієнтована технологія реалізації змісту педагогічних дисциплін спрямована на задоволення потреб особистості та створення умов для її самореалізації.

У сучасних умовах розвитку суспільства й освіти, коли усі зусилля спрямовані на досягнення всебічного гармонійного розвитку особистості, неможливо уникнути індивідуального підходу до організації педагогічного процесу. Це означає не тільки відповідне планування аудиторної, самостійної та практичної роботи студентів, а також висвітлення положень, які обов'язково впливають із сучасного соціального замовлення, пройшли перевірку часом підтвержені досвідом упровадження теоретичних засад у практику навчання і виховання.

На необхідності виявлення альтернативи традиційному вирішенню, комбінування відомих способів розв'язання по-новому, знаходження оригінальних шляхів виконання поряд з відомими іншими тощо вказують також такі дослідники змісту перетворювальної діяльності, як О. Вишневський, О. Корсакова та ін. Суголосними їхній позиції стали ідеї А. Фурмана, які стосуються *технології модульно-розвивального навчання*, створення розвивального підручника. Це супроводжується формуванням індивідуального навчального плану кожного студента.

Інший сучасний педагог І. Дичківська, обґрунтовуючи технології розвивального навчання, розкриває ідею Л. Виготського щодо орієнтації на перспективу у розвитку особистості: надавати можливість зробити більше, ніж вона може (сьогодні у співпраці з педагогом, а завтра самостійно) [2, с. 172]. Таку ідею І. Дичківська трансформує у принцип навчання на високому рівні складності [2, с. 174].

Інтерактивне навчання, зрозуміло, будується на взаємодії учасників педагогічного процесу. *Дистанційне навчання* ґрунтується на взаємодії між викладачем, учнем (студентом) та інтерактивним джерелом інформаційного ресурсу [2, с. 109]. Отже, ці сучасні види навчання стають основою нових освітніх технологій.

Безперечно, педагогічні технології втілюють як основні ідеї, що вносять істотні зміни в організацію навчально-виховного процесу, так і

особливості цього процесу та його результат [3, с. 35]. Звідси, у різних визначеннях відображені як принципи, підходи, змістові узагальнення в організації навчання, так і процесуальна частина дидактичної системи [3, с. 18]. До того ж напочатку XXI ст. педагоги-практики переконуються у розвивальних можливостях групового навчання, що забезпечувало особистості статус суб'єкта; спостерігається значний інтерес до застосування технології організації групової діяльності (М. Чепіль, Н. Дудник [4], О. Ярошенко та ін.).

Новим вимогам до навчально-виховного процесу, зумовленими пріоритетними завданнями сучасної освіти, докорінними змінами способу життя та характеру самостійної роботи студентів, відповідають також *нові інформаційні технології* в освіті, інтерактивне навчання, а також предметні і галузеві, локальні і модульні педагогічні технології [4]. Адже стрімкий прогрес інформаційних технологій у сучасному суспільстві, який привів до формування нової галузі педагогічних знань – медіа-освіти, – викликаний потребою бути комунікабельним та контактним, легко адаптуватися в різних соціальних групах. Залучення Інтернет-ресурсів, телекомунікаційних мереж задля планування і проведення занять у ВНЗ дозволяє студентів працювати в індивідуальному темпі, співпрацювати з ровесниками та педагогом.

Отже, використання різних педагогічних технологій зумовлене прагненням упровадити у практику навчання і виховання інноваційні процеси, що стимулюють виховне та розвивальне навчання, розвиток активності, самостійності та творчості студентів і дозволяють працювати у статусі суб'єкта. На перспективу у зв'язку з нарощуванням активності студентів, їхньою самостійністю і творчістю, забезпеченням такої навчальної діяльності, коли студент працює як суб'єкт, важливо обґрунтувати вибір сучасних методів, форм, засобів навчання.

Список використаної літератури

- 1. Зязюн І.** Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І. Зязюн // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13 – 18. – [Електронний ресурс] : <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>
- 2. Дичківська І.** Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / Ілона Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
- 3. Підласий І.** Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти / І. Підласий. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2004. – 616 с.
- 4. Чепіль М.** Педагогічні технології : навч. посіб. / Марія Чепіль, Надія Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 224 с.

Кобрій О. М. Технологічні особливості реалізації змісту педагогічних дисциплін протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

У статті розкриті різні технології реалізації змісту педагогічних дисциплін. Розглянуті особливості їх упровадження у вузівську практику протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст., що стимулювали виховне та розвивальне навчання і дозволяли забезпечити студентові статус суб'єкта.

Ключові слова: технології, зміст педагогічних дисциплін, суб'єкт.

Кобрий О. Н. Технологические особенности реализации содержания педагогических дисциплин на протяжении второй половины ХХ – начала ХХІ ст.

В статье раскрыты разные технологии реализации содержания педагогических дисциплин. Рассмотрены особенности их внедрения в вузовскую практику на протяжении второй половины ХХ – начала ХХІ ст., что стимулирует воспитывающее и развивающее обучение и позволяет обеспечить студенту статус субъекта.

Ключевые слова: технологии, содержание педагогических дисциплин, субъект.

Kobriy O. Technological Peculiarities of Realisation of the Content of Pedagogical Disciplines During the Second Half of the 20th – the Beginning of the 21st Centuries

The article discovers various technologies of the realisation of the content of pedagogical disciplines. The author investigates peculiarities of their realisation in practise at higher educational institutions during the second half of the 20th – the beginning of the 21st centuries. They fostered educative and creative learning, as well as ensured the student is in the position of a subject.

Key words: technology, content of pedagogical disciplines, the subject.

Стаття надійшла до редакції 18.07.2012 р.

Прийнято до друку 31.08.2012 р.

УДК 37.015.31:316.42(477)''1939/1945''

О. І. Мальцева

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ У ЧАСИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННІ РОКИ

Проблема соціального виховання підростаючого покоління є надзвичайно актуальною для сучасного українського суспільства. У той